

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

Identifikacijska
naljepnica

PAŽLJIVO NALIJEPI

FILOZOFIJA

PROBNI ISPIT DRŽAVNE MATURE

šk. god. 2022./2023.

Ispitna knjižica 2

FIL.49.HR.T.K2.16

49998

Način ispravljanja pogrešaka na listu za čistopis:

(Matura)	državna matura	
↑	↑	↑
Precrtan pogrešan	Točan	Paraf (skraćeni potpis)

odgovor u zagradama odgovor potpis

OPĆE UPUTE

Pozorno pročitajte **sve** upute i **slijedite ih**.

Ne okrećite stranicu i **ne pišite** esej dok to **ne odobri** voditelj ispitne prostorije.

Nalijepite identifikacijske naljepnice na **sve** ispitne materijale koje ste dobili u sigurnosnoj vrećici.

Ispit traje **150** minuta **bez stanke**.

Zadaci se nalaze u **dvjema** ispitnim knjižicama.

Redoslijed rješavanja birajte **sami**.

Dobro **rasporedite** vrijeme kako biste mogli riješiti **sve** zadatke.

Ovaj dio ispita sastoji se od **zadatka eseja**. Esej napišite slijedeći **priloženu uputu** i **smjernice** za pisanje eseja.

Možete pisati po listu za koncept, ali se njegov sadržaj **neće** bodovati.

Esej **obvezno** napišite na **list za čistopis** u **ovoj** ispitnoj knjižici.

Na **2.** stranici ove ispitne knjižice prikazan je **način označavanja** odgovora i način **ispravljanja pogrešaka**.

Pri ispravljanju pogrešaka potrebno je staviti **paraf** (isključivo **skraćeni** potpis, a **ne puno** ime i prezime).

Upotrebljavajte **isključivo kemijsku** olovku kojom se piše **plavom** ili **crnom** bojom.

Želimo Vam mnogo uspjeha!

Ova ispitna knjižica ima **16** stranica, od toga **3** prazne.

Zadatak esejskoga tipa

Pozorno **pročitajte** navedene tekstove. Prema **ponuđenim smjernicama** napišite esej s **jasnom strukturom**: **uvodnim** dijelom (postavljanjem **teze** ili **hipoteze**), **središnjim** dijelom (**analizom** i **argumentacijom**) i **zaključkom** (**sintezom**).

Tema eseja: **Prava i vrline: što dugujemo jedni drugima?**

Prvi tekst

Pojedinci imaju prava i postoje stvari koje im nijedna osoba ili skupina ne smije učiniti (a da ne povrijedi njihova prava). Ta su prava tako čvrsta i dalekosežna da se postavlja pitanje što država i njezini dužnosnici smiju činiti, i mogu li uopće išta činiti.

(...) Ali zašto se ne bi smjelo kršiti tuđa prava zbog višeg društvenog dobra? Kao pojedinac, svatko od nas katkad se odluči pretrpjeti neku bol ili žrtvu za veću dobrobit ili da bismo izbjegli veću štetu: odlazimo zubaru da bismo izbjegli gore patnje: obavljamo neke neugodne poslove zbog njihovih rezultata; (...) Zašto, „slično” tome, ne bismo rekli da neki pojedinci moraju platiti cijenu koja ide više u korist nekog drugog, zbog šireg društvenog dobra? Ali nema „društvenog entiteta” s nekim dobrom koji bi pretrpio neku žrtvu radi svog vlastitog dobra. Postoje samo pojedinci, različiti, i njihovi pojedinačni životi. Iskoristiti jednog od tih ljudi na dobrobit drugih, znači da se njega iskoristilo a donijelo korist drugima. I ništa više. Dogodilo se to da je njemu nešto učinjeno zbog dobrobiti drugih. Tvrdnja o nekakvom općem društvenom dobru samo zataškava tu činjenicu.

Minimalna se država prema nama odnosi kao prema nepovredivim pojedincima koje drugi ne smiju izrabljivati na određene načina kao sredstvo, oruđe instrumente ili resurse; ona se odnosi prema nama kao prema osobama koje imaju prava, i to s dostojanstvom koje se na njima temelji. Time što se spram nas odnosi s poštovanjem jer poštuju naša prava, ona nam dopušta, pojedinačno ili s nekim koga odaberemo, da odaberemo svoj život i ostvarimo svoje ciljeve i svoju koncepciju sebe samih koliko god možemo, uz pomoć dobrovoljne suradnje drugih pojedinaca koji posjeduju isto dostojanstvo. Kako bi se neka država ili skupina pojedinaca usudila učiniti više? Ili manje.

Robert Nozick, „Anarhija, država i utopija”

Drugi tekst

Specifično moderna osoba, osoba koju sam nazvao emotivistom, ne poznaje granice za ono o čemu će donositi sudove, jer takva bi se ograničenja mogla izvoditi samo iz racionalnih kriterija za evaluaciju, a (...) emotivist nema takve kriterije. Sve se može kritizirati s bilo kojeg gledišta koje je on usvojio, uključujući izbor gledišta koje se usvaja.

Što je onda dobro za čovjeka? Aristotel ima uvjerljive argumente protiv poistovjećivanja dobrog s novcem, čašću ili ugodom. On mu daje ime „eudaimonia” – kao i obično, poteškoća je s prijevodom: blaženstvo, sreća, blagostanje (...)

Aristotelovska teorija vrlina pretpostavlja bitnu razliku između onoga što određeni pojedinac u određenom trenutku smatra da je za njega dobro i onoga što je za njega kao čovjeka uistinu dobro. Upravo radi postizanja tog drugog dobra bivamo kreposnima (...) Postavljajući to pitanje valja se prisjetiti Aristotelova inzistiranja kako vrline ne nalaze svoje mjesto samo u životu pojedinaca nego i u životu grada, te kako je pojedinac uistinu shvatljiv tek kao „politikon zôon” (...)

(...) Odnos između vrlina, s jedne strane, i moralnosti zakona, s druge strane, može se rasvijetliti i tako da se razmotri što bi sve, u bilo kojem povijesnom razdoblju, trebalo sadržavati utemeljenje neke zajednice usmjerene na ostvarenje zajedničkog projekta, na postizanje nekog dobra koje bi dijelili svi oni što sudjeluju u tom projektu. Kao moderne primjere takvog pothvata mogli bismo uzeti utemeljenje i unapređenje neke škole, bolnice ili umjetničke galerije (...)

(...) Vrline, dakle, valja razumjeti kao one dispozicije koje će ne samo podržati prakse i omogućiti nam postizanje dobara svojstvenih praksama, nego koje će i nas podržati u odgovarajućoj potrazi za dobrom, omogućujući nam da prevladamo nedaće, opasnosti, iskušenja i zablude s kojima se suočavamo, i koje će nam osigurati savršeniju samospoznaju i savršeniju spoznaju dobra (...)

(...) Ja nikada ne mogu težiti dobru ili izvršavati vrline samo kao pojedinac. To je dijelom tako zato što se konkretno življenje dobrim životom razlikuje od okolnosti do okolnosti, čak i kad se radi o jednom te istom pojmu dobrog života i jednim te istim vrlinama što ih utjelovljuje ljudski život (...) Ne radi se samo o tome da različiti pojedinci žive u različitim društvenim okolnostima kao nositelji nekog naročitog društvenog identiteta. Ja sam nečiji sin ili nečija kći, nečiji rođak ili ujak, ja sam građanin ovoga ili onoga grada, pripadnik ovoga ili onoga ceha ili profesije: ja pripadam ovome klanu, onome plemenu, ovome narodu. Stoga ono što je dobro za mene mora biti dobro za onoga tko je nositelj tih uloga. Kao takav, ja iz prošlosti svoje obitelji, svoga grada, svoga plemena, svoga naroda, nasljeđujem razne dugove, nasljeđa, zakonita prava i obveze. Oni sačinjavaju ono dano u mom životu, moje moralno polazište. To je jednim dijelom ono što mom životu daje njegovu moralnu posebnost. To će se mišljenje vjerojatno činiti stranim pa čak i čudnovatim sa stajališta modernoga individualizma. S individualističkoga stajališta ja sam ono što sâm odaberem (...)

Također uočimo kako činjenica da jastvo mora pronaći svoj moralni identitet kroz svoju pripadnost zajednicama kao što su zajednice obitelji, susjedstva, grada i plemena, ne znači da jastvo mora prihvatiti moralna „ograničenja” posebnosti tih zajednica. Bez tih moralnih posebnosti od koji se započinje nikada se ne bi imalo odakle započeti; ali upravo se u odmicanju od takvih posebnosti sastoji potraga za dobrom, za univerzalnim. Pa ipak, posebnost se nikada ne može jednostavno ostaviti za sobom ili izbrisati. Ideja bijega od posebnost u carstvo isključivo univerzalnih maksima koje pripadaju čovjeku kao takvome, bilo u svom kantovskom obliku osamnaestoga stoljeća bilo u prikazu nekih modernih analitičkih filozofija morala, jest iluzija, i to iluzija s bolnim posljedicama.

Alasdair MacIntyre, „Za vrlinom”

Smjernice za pisanje

U eseju **odredite pojmove**:

„pojedinaac”, „individualna prava”, „društveno dobro”, „zôon politikon”, „društveni identitet” i „posebnost i univerzalnost u moralu”.

1. **Objasnite** Nozickove **argumente** kojima **brani strogi individualizam** u moralu i politici.
2. **Objasnite** zašto je prema Nozicku samo **minimalna država opravdana**.
3. **Objasnite** MacIntyreove argumente s kojima **brani** koncepciju **društvenih identiteta** i **komunitarističku** poziciju u moralu i politici.
4. **Zašto** se prema MacIntyreu **njegovanjem vrlina** omogućuje **pomirenje** individualnoga i društvenoga dobra?
5. **Zašto** su prema **vašemu sudu** vrijedna **ljudska prava**, a zašto **vrline** te je li **moguće pomiriti prava i vrline** u dobro uređenoj zajednici?

Argumentaciju u eseju **potkrijepite primjerima**:

1. ljudskih prava koja **štite pojedinca** pred **dominacijom drugih**
2. **vrline** koje ljudskomu životu **daju smisao** i omogućuju **dobar život**.

Prazna stranica

Prazna stranica

Prazna stranica